

ВІДГУК ОПОНЕНТА

**кандидата економічних наук, доцента Вергелюк Юлії Юріївни
на дисертаційну роботу Волошина Дениса Миколайовича на тему:
«Формування стратегії розвитку фінансових посередників в умовах
цифровізації економіки»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (галузь
знань 07 «Управління та адміністрування»)**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Сучасний етап розвитку світових фінансів характеризується не просто технологічним оновленням, а глибинною трансформацією самих засад функціонування фінансових посередників. Інституційна роль банків, небанківських установ та фінтех-компаній зазнає кардинальних змін, перетворюючи їх на ключових акторів формування цифрових екосистем, де вирішальне значення мають не стільки фінансові ресурси, скільки здатність ефективно оперувати даними, вибудовувати партнерські моделі взаємодії та забезпечувати безперервність сервісів. Відтак традиційні стратегії, орієнтовані на екстенсивне зростання та продуктову диверсифікацію, поступаються місцем динамічним, платформним моделям управління, що вимагає переосмислення концептуальних підходів до стратегічного планування.

Водночас цифровізація продукує новий клас системних ризиків, які виходять далеко за межі окремої фінансової установи. Зростання кількості та складності кіберзагроз, технологічна залежність від сторонніх постачальників ІКТ-послуг, а також висока волатильність цифрових бізнес-моделей створюють передумови для виникнення ефекту доміно у фінансовому секторі. Це зумовлює необхідність імплементації нових регуляторних стандартів, зокрема тих, що базуються на принципах випереджального ризик-менеджменту та операційної стійкості, які мають бути вбудовані безпосередньо у стратегічну архітектуру фінансових посередників.

Особливої гостроти окреслена проблематика набуває для України, де дія воєнних, економічних та соціальних викликів створила безпрецедентне середовище для функціонування фінансової системи. В умовах війни цифрові фінансові інструменти стали не лише засобом забезпечення платіжної безперервності, а й важливим елементом економічної стійкості держави. Водночас повоєнна відбудова потребуватиме залучення значних інвестиційних ресурсів, ефективне управління якими можливе лише за умови наявності прозорості, технологічно зрілої та кіберстійкої інфраструктури фінансового посередництва.

Крім того, євроінтеграційний курс України актуалізує питання гармонізації національного фінансового законодавства з європейськими регуляторними рамками, зокрема у сфері відкритого банкінгу (PSD2/PSD3), цифрової операційної стійкості (DORA) та електронної ідентифікації (eIDAS 2.0). Це вимагає від вітчизняних фінансових посередників не лише технічної модернізації, а й формування нових стратегічних компетенцій, здатних забезпечити їхню конкурентоспроможність у єдиному цифровому просторі ЄС. Зазначена сукупність внутрішніх та зовнішніх чинників зумовлює об'єктивну необхідність системного дослідження стратегічних механізмів розвитку фінансових посередників, що й визначає беззаперечну актуальність дисертаційної роботи Волошина Д.М., яка пропонує комплексне вирішення зазначених наукових та прикладних завдань.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами
Дисертаційна робота виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Розвиток фінансової системи в умовах турбулентності та становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0125U000298), у межах якої дисертантом обґрунтовано концептуальні засади цифрової трансформації фінансових посередників; «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), де здобувачем розроблено методичний підхід до оцінювання

цифрової зрілості фінансових установ; «Розробка механізму фінансування інноваційного відновлення стратегічно важливих секторів економіки у післявоєнний період» (номер державної реєстрації 0123U104318), у межах якої автором визначено імперативи кіберстійкості та операційної надійності фінансових посередників.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Грунтовний аналіз змісту дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць здобувача засвідчує, що сформульовані теоретико-методичні положення, висновки та практичні рекомендації є достовірними й належним чином обґрунтованими. Структура дослідження вирізняється логічною послідовністю, а автор послідовно реалізує системний підхід до визначення проблематики та пошуку шляхів її вирішення. Для досягнення поставленої мети та виконання дослідницьких завдань здобувачем застосовано комплекс взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечило багатоаспектність аналізу та об'єктивність отриманих результатів. Методологічний інструментарій дослідження було структуровано відповідно до логіки вирішення поставлених завдань. На теоретичному етапі застосовано контент-аналіз для систематизації наукових підходів до трактування сутності фінансових посередників, цифрової зрілості та кіберзагроз, а також системний підхід – для аналізу інноваційної інфраструктури цифрового фінансового ринку. Для визначення особливостей функціонування фінансових посередників в умовах макроекономічної нестабільності використано методи абстрагування та узагальнення. На аналітичному етапі застосовано статистичні методи (порівняльний та індексний аналіз) для оцінювання сучасного стану ринку цифрових фінансових послуг в Україні, а також методи економетричного моделювання – для кількісної оцінки впливу макроекономічних чинників на діяльність фінансових установ. На завершальному етапі використано методи аналізу та синтезу для ідентифікації

перешкод розвитку ринку та обґрунтування заходів їх подолання, а також графоаналітичний і табличний методи – для візуалізації отриманих результатів.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях, науковими публікаціями, а також впровадженням у діяльність фінансових установ та освітній процес.

Структура дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 290 сторінок, з них основний текст – 240 сторінок. Робота містить 37 таблиць та 29 рисунків. Перелік використаних джерел нараховує 236 найменувань.

У першому розділі досліджено еволюцію ролі та функцій фінансових посередників у цифровій економіці. Доведено, що сучасний фінансовий посередник поступово перетворюється з традиційного інституту акумуляції та перерозподілу ресурсів на цифрову платформу, координатора екосистеми та постачальника даних-центричних сервісів. Запропоновано авторську класифікацію фінансових посередників за критеріями ступеня цифровізації технологічної основи, функціонального призначення та рівня регуляторної інтеграції. Виокремлено шість взаємодоповнюючих механізмів впливу фінансових посередників на розвиток цифрових фінансових сервісів.

У другому розділі основна увага сфокусована на розробці методологічного інструментарію оцінювання цифрової зрілості фінансових посередників. Проведений аналіз міжнародних підходів засвідчив відсутність універсальної методики, адаптованої до умов функціонування фінансових посередників у країнах з ринками, що розвиваються. На основі гібридного підходу запропоновано авторську модель оцінювання цифрової зрілості (Digital Capability Maturity Index – DCMІ), яка інтегрує шість ключових вимірів. Здійснено пілотне оцінювання цифрової зрілості двох системно важливих банків України.

У третьому розділі запропоновано практичні механізми формування та реалізації стратегії розвитку фінансових посередників в Україні в умовах повоєнної відбудови. Розроблено дорожню карту імплементації європейського регламенту DORA на період 2026-2030 років. Запропоновано організаційно-економічний механізм інтеграції фінансових посередників до інноваційної інфраструктури цифрового фінансового ринку. Розроблено типову структуру стратегії кіберстійкості фінансового посередника та шестикроковий циклічний алгоритм її впровадження.

Дисертація Волошина Д.М. написана українською мовою з дотриманням наукового стилю. Зміст дисертації характеризується цілісністю, завершеністю, логічною послідовністю і конкретністю викладеного матеріалу. Всі поставлені задачі вирішено, а мету досягнуто. В оприлюднених наукових працях основні положення дисертаційної роботи та результати дослідження висвітлено з достатньою повнотою. Кількість, обсяг і зміст опублікованих друкованих праць відповідають вимогам МОН України.

Наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованими науковими працями дозволяє погодитися з положеннями, які виносяться на захист щодо наукової новизни:

- *вперше* запропоновано модель оцінювання цифрової зрілості фінансових посередників (Digital Capability Maturity Index, DCMI), яка інтегрує шість ключових вимірів: технологічну інфраструктуру, процесну зрілість, клієнтську цифрову взаємодію, інноваційну спроможність, кіберстійкість та регуляторно-інституційну відповідність; на відміну від існуючих підходів, розроблена модель враховує галузеву специфіку фінансових посередників та умови функціонування в періоди макроекономічної нестабільності;

- *удосконалено* класифікацію фінансових посередників, яку розширено за рахунок таких критеріїв, як ступінь цифровізації, технологічна основа (API, AI, блокчейн), функціональне призначення та рівень регуляторної інтеграції; така

деталізація дозволяє не лише ідентифікувати окремі групи установ у межах єдиної цифрової екосистеми, а й оцінювати їхню здатність до взаємодії;

– *удосконалено* систематизацію механізмів впливу фінансових посередників на розвиток цифрових фінансових сервісів, що реалізовано через виділення шести взаємодоповнюючих механізмів: інституційного, технологічного, платформного, регуляторно-інноваційного, освітньо-комунікаційного та інвестиційно-фінансового;

– *удосконалено* наукові положення щодо трансформації функцій фінансових посередників в умовах цифровізації, зокрема функцій управління ризиками, формування довіри, інфраструктурної, інноваційної, фінансової інклюзії та стратегічного розвитку;

– *набули подальшого розвитку* теоретичні положення щодо архітекtonіки стратегічного управління розвитком фінансових посередників під впливом цифрових технологій, які доповнено імперативами платформізації, екосистемності, алгоритмічної довіри та кіберстійкості;

– *набули подальшого розвитку* науково-практичні рекомендації щодо імплементації міжнародного досвіду цифрової трансформації (адаптація регламенту DORA, стандартів відкритого банкінгу PSD2, рамки eIDAS 2.0) в умовах повоєнного відновлення України.

Практичне значення результатів дослідження

Основні теоретичні висновки і науково-практичні рекомендації впроваджено в освітній процес Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України, зокрема, при розробці та викладанні навчальних дисциплін «Банківські операції», «Страховий менеджмент», «Банкострахування» (довідка №202/08-838 від 12.05.2026 р.). Практичні рекомендації використані в діяльності страхової компанії «ПЗУ Україна» при вдосконаленні підходів до цифровізації страхових послуг та управління операційною стійкістю (довідка № 152 від 13.05.2026 р.), а також Публічного АТ «Райффайзен Банк» – пропозиції щодо запровадження інформаційних кампаній для клієнтів щодо безпечного користування цифровими

кредитними продуктами; методики оцінювання цифрової зрілості фінансових посередників (довідка №5 від 01.05.2026).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 11 наукових праць, серед яких: 1 стаття в іноземному науковому виданні, що індексується в наукометричній базі Scopus; 4 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 6 робіт апробаційного характеру (тези доповідей). Загальний обсяг публікацій становить 9,8 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,45 друк. арк.

Дисертант дотримався вимог п. 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), що підтверджується достатньою кількістю публікацій, їх відповідністю змісту дисертації та представленням основних результатів на науково-практичних конференціях.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Загальна оцінка дисертаційної роботи є позитивною: сформульовані здобувачем висновки є обґрунтованими, відзначаються науковою новизною та

мають як теоретичну, так і прикладну цінність. Принципових зауважень до роботи не виникло, однак окремі положення потребують додаткового роз'яснення та можуть стати предметом наукової дискусії під час захисту:

1. Запропоноване автором визначення цифрової трансформації фінансового посередництва (с. 52) є досить широким, проте дискусійним залишається питання: чому воно не включає соціальний аспект змін, адже цифровізація суттєво впливає на поведінку споживачів, їхню довіру та фінансову інклюзію, які автор сам і досліджує далі. Можливо варто було б розширити це визначення соціо-економічним контекстом.

2. Запропонована в підрозділі 1.1 (табл. 1.1) класифікація фінансових посередників фіксує їхній стан на певний момент часу, однак у сучасних умовах стрімкого технологічного розвитку установи можуть швидко змінювати свої характеристики, переходячи з однієї групи до іншої. Автор не пропонує механізму моніторингу таких змін та своєчасної актуалізації класифікаційних ознак. Варто було б доповнити класифікацію динамічним компонентом, який дозволив би враховувати зміну ступеня цифрової зрілості установ у часі.

3. Ваги для розрахунку інтегрального індексу цифрової зрілості (DCMI) запропоновано на основі експертного підходу (с. 136), що може призводити до суб'єктивізму у визначенні пріоритетності блоків. Доцільно було б застосувати більш об'єктивні методи, наприклад, метод головних компонент або аналіз ієрархій, які дозволили б мінімізувати вплив суб'єктивних оцінок на кінцевий результат. Крім того, апробація методики проведена лише на двох системно важливих банках, що не дозволяє зробити репрезентативний висновок про рівень цифрової зрілості всього фінансового сектору України. Розширення вибірки дослідження дозволило б підвищити валідність отриманих результатів.

4. Автор сам зазначає, що блок «Процесна зрілість» і деякі інші показники (кіберінциденти, MTTR) не були включені до розрахунку через відсутність публічних даних (с. 183). Це звужує аналітичну цінність отриманого індексу. У роботі не запропоновано чіткого механізму вирішення цієї проблеми надалі –

через зміну регуляторних вимог до звітності, що підвищило б практичну застосовність запропонованої моделі.

5. Запропонований перелік інструментів стимулювання інтеграції фінансових посередників (табл. 3.3) є досить загальним. Незрозуміло як саме планується оцінювати ефективність цих інструментів і уникати корупційних ризиків при розподілі субсидій та грантів. Доцільно було б більш детально прописати механізм контролю за використанням бюджетних коштів.

6. Модель «банки – небанківські посередники – фінтех – держава» (с. 219) виглядає дещо ідеалізованою, оскільки автор не розглядає потенційні конфлікти інтересів, які виникають у таких екосистемах – зокрема, коли банк є одночасно і конкурентом, і партнером фінтех-компанії, або коли держава виступає одночасно регулятором і учасником ринку. У роботі не визначено механізмів регулювання таких конфліктів на практиці, зокрема через антимонопольний контроль, стандартизацію умов доступу до API або створення незалежних арбітражних органів. Деталізація цих механізмів дозволила б підвищити реалістичність запропонованої екосистемної моделі.

7. Запропонована система показників ефективності цифрових рішень (табл. 3.7) є досить ґрунтовною, проте в ній не вистачає показників, що характеризують довгострокову стійкість цифрової трансформації (наприклад, коефіцієнт утримання клієнтів у цифрових каналах, динаміка зростання цифрових компетенцій персоналу).

Слід підкреслити, що наведені зауваження та дискусійні положення мають переважно рекомендаційний характер і жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони не знижують її високого теоретичного рівня, практичної значущості, а також не викликають сумнівів щодо обґрунтованості та достовірності викладених у роботі положень і висновків.

Загальний висновок

Запропоновані положення наукової новизни, що полягають у формуванні теоретичних та практичних положень щодо формування стратегії розвитку фінансових посередників в умовах цифровізації економіки, є суттєвим внеском у

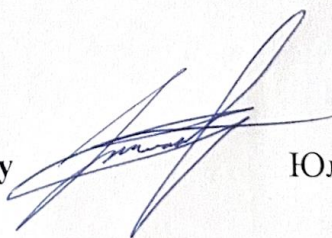
розвиток фінансової науки. Дисертаційна робота Волошина Д.М. є завершеним цілісним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення.

Дисертація на тему «Формування стратегії розвитку фінансових посередників в умовах цифровізації економіки» відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», за формою і змістом відповідає вимогам, викладеним у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502). Робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) № 40 від 12.01.2017 р.

Автор дисертації «Формування стратегії розвитку фінансових посередників в умовах цифровізації економіки» Волошин Дмитро Миколайович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Опонент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій
Державного податкового університету

Юлія ВЕРГЕЛЮК